

การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคุณค่า
ตามคติสุวรรณภูมิ กรณีวัดพระปฐมเจดีย์

**An Integration of Buddhism in order to Create Values
in accordance with Suvarnabhumi in the Case
of Wat Phra Pathom Chedi**

สมบูรณ์ วัฒนะ* เรืองวิชัย นิลโคตร**
ประยูร สุยะใจ*** และสุวิญ รักษัตย์****
Somboon WATANA, Reongwit NILKOTARA,
Prayoon SUYAJAI and Suvin RAKSAT

* วิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล **มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี,
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย *มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
College of Religious Studies Mahidol University, Thailand. Rambhai Barni
Rajabhat University, Thailand. Mahachulalongkornrajavidyalaya University,
Thailand. Mahamakut Buddhist University, Thailand.

ดาวน์โหลดบทความ

ตอบรับบทความ (Received) : 15 ต.ค. 2565

เริ่มแก้ไขบทความ (Revised) : 6 ธ.ค. 2565

รับบทความตีพิมพ์ (Accepted) : 22 ม.ค. 2566

เผยแพร่ออนไลน์ (Available Online) : 31 ม.ค. 2566

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณค่าวัดพระปฐมเจดีย์และบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิ กรณีวัดพระปฐมเจดีย์ เป็นการวิจัยคุณภาพ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและการสังเกตภาคสนาม

ผลการวิจัยพบคุณค่าหลายประการของวัดพระปฐมเจดีย์ ประกอบด้วย (1) วัดพระปฐมเจดีย์มีต้นทุนทางประวัติศาสตร์ เป็นปูชนียสถานอันสำคัญของประเทศ (2) เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการคณะสงฆ์ระดับจังหวัดและระดับภูมิภาค (3) ปฏิบัติงานอย่างมีส่วนร่วมกับชุมชนท้องถิ่นจนถึงหน่วยงานภาครัฐ (4) เจ้าอาวาสเป็นพระสังฆาธิการระดับเจ้าคณะภาค มีภาวะผู้นำสูง วิสัยทัศน์กว้างไกลในการบริหารจัดการพัฒนาวัดและชุมชนที่ทันต่อสถานการณ์ (5) มีความเอื้อเพื่อต่อสังคมและชุมชน และ (6) เป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านพระพุทธศาสนา

ส่วนการบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิ กรณีวัดพระปฐมเจดีย์ โดยการให้ความอนุเคราะห์ให้แก่วัดและประชาชนทั่วไป ได้แก่ (1) ทำบุญสังฆทานและรับบริจาคเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์วัด (2) การออกร้านจำหน่ายสินค้าอุปโภคบริโภคในบริเวณวัด (3) จัดทำวัดอุ้มงกลมอบให้แก่ผู้มาทำบุญเสริมสร้างกุศล (4) รับบริจาคเพื่อสาธารณกุศล (5) เป็นศูนย์การเรียนรู้พระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ (6) เป็นศูนย์ปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน ในส่วนหลักพุทธธรรมและสังฆนียสถานจำลองในวัดพระปฐมเจดีย์ พบว่า การเป็นพื้นที่สร้างการเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจ ได้แก่ การได้มาสักการะองค์พระปฐมเจดีย์ที่เป็นสื่อให้ระลึกถึงพระพุทธคุณ และใช้หลักธรรมเป็นแนวทางการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม อนุตตริยะ 6 และวัดพระปฐมเจดีย์นับได้ว่าเป็นต้นแบบในการสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิ เพราะเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาที่มีศาสนวัตถุที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีการสืบสานประเพณี

วัฒนธรรมท้องถิ่น ก่อเกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและอาชีพแก่ชุมชนรอบข้าง
เอื้อประโยชน์และสร้างคุณค่าให้กับประชาชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และ
การพัฒนาคุณภาพชีวิต

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา คุณค่าของวัดพระปฐมเจดีย์ สวรรณภูมิ

Abstract

This research article aims to study the value of Wat Phra Pathom Chedi and integrate Buddhism in order to create value in accordance with Suvarnabhumi in the case of Wat Phra Pathom Chedi. It is qualitative research based on materials gathered from documents and field observation.

The research found several valuable aspects of Phra Pathom Chedi: 1) the temple has historical capital as well as national significance, 2) it is a provincial Sangha's administrative center, 3) it is a participant in both governmental and community activity, 4) it has continuous and timely management with an abbot who is the primate-level bishop the equivalent of the region, having leadership and new policies to manage the temple, 5) it is generous to society and community, and 6) it is a Buddhist learning center.

As for integration of Buddhism in order to create value in accordance with Suvarnabhumi in the case of Wat Phra Pathom Chedi, it was found that this temple always assists other temples and the general public. Namely, 1) it makes offerings and donates for the restoration of

the temple 2) it lends some of its grounds for the people's various shops, 3) it produces holy amulets and provides offerings to the Sangha to enhance charity 4) it has allocated a public charity donation center 5) it is a center for monastic priestly learning, and 6) it is a center of Buddhist Dharma practice. In addition, the Buddhist teaching and the replicas of four Buddhist Holy Places in Wat Phra Pathom Chedi create learning and inspiration to come to worship and admire Phra Pathom Chedi, which is a memorial to the Buddha. They are consistent with the Buddhist teaching 'Anuttariya 6'. Wat Phra Pathom Chedi is considered a model for creating value in accordance with Suvarnabhumi, because it is a center of Buddhism where religious objects are dominant and unique. There is a continuation of local cultural traditions. It creates economic and occupational values for the surrounding communities, contributing and creating value for people in terms of economy, society, and quality of life development.

Keywords: Buddhism, Values of Wat Phra Pathom Chedi,
Suvarnabhumi

1. บทนำ

สำหรับประเทศไทยในฐานะที่มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักเพราะมีประชากรนับถือมากที่สุดตามรายงานของศูนย์ข้อมูลกลางทางด้านศาสนา นำรายงานข้อมูลจากกรมการปกครอง ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2564 พบว่ามีประชากรร้อยละ 94.60¹ นับถือพระพุทธศาสนา มีวัดในพระพุทธศาสนาจำนวน 42,626 แห่ง มีพระภิกษุจำนวน 205,513 รูป และมีสามเณรจำนวน 33,510 รูป² สะท้อนให้เห็นความสำเร็จของการส่งสมณทูตของพระเจ้าอโศกมหาราช เมื่อครั้งยุคสมัยสุวรรณภูมิในอดีตกว่าสองพันปี ซึ่งดินแดนสุวรรณภูมิในส่วนของประเทศไทยในปัจจุบันเป็นศูนย์กลางแห่งพระพุทธศาสนาตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา พระพุทธศาสนาอยู่คู่แผ่นดินไทยอันเป็นส่วนหนึ่งของดินแดนสุวรรณภูมิที่มีประวัติศาสตร์บอกเล่าสืบต่อกันมาระหว่างพระพุทธศาสนากับสุวรรณภูมิจากอดีตกว่าสองพันปีจวบจนปัจจุบัน ในสังคมไทย วัดในพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางชุมชนที่มีความเก่าแก่อยู่คู่สังคมไทยมายาวนาน จึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทยทั้งในด้านหลักธรรมนำชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรม ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และอื่น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่สะท้อนให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของชาติ ทั้งยังเป็นแหล่งรวมข้อมูลที่สามารถศึกษาย้อนกลับไปในทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม สถาปัตยกรรม และความเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน³ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร มีพระปฐมเจดีย์เป็นปูชนียสถานที่สำคัญของจังหวัดนครปฐม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรมหาวิหาร ตั้งอยู่ที่ ตำบลพระปฐมเจดีย์

¹ “สถิติผู้นับถือ,” ศูนย์ข้อมูลกลางทางด้านศาสนา, สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2565, <https://e-service.dra.go.th/religion/buddhism?type=10>.

² “ข้อมูลวัด และ พระทั่วประเทศ พ.ศ. 2564,” สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565, <https://www.onab.go.th/th/page/item/index/id/1>.

³ รสิกา อังกูร, “ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม,” (รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544), 148.

อำเภอเมืองนครปฐม การค้นพบพระปฐมเจดีย์ เกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันเป็นศูนย์กลางเมืองนครปฐม พระปฐมเจดีย์เป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ มีการบูรณปฏิสังขรณ์ ต่อเติมโดยสร้างเจดีย์ครอบองค์เดิมมาหลายครั้ง องค์พระปฐมเจดีย์องค์ปัจจุบันได้รับการบูรณะแล้วเสร็จในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว⁴

องค์พระปฐมเจดีย์ หรือตามเอกสารทางราชการระบุชื่อไว้ว่า พระปฐมเจดีย์ มีประวัติและตำนานสืบเนื่องมายาวนาน เป็นเจดีย์ที่ใหญ่และสูงที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย และมีความเชื่อว่าเป็นเจดีย์แห่งแรกของดินแดนสุวรรณภูมิ เมื่อครั้งแรกเริ่มการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ จึงได้ชื่อว่าพระปฐมเจดีย์ในเวลาต่อมา องค์พระปฐมเจดีย์ มีประวัติความเป็นมายาวนาน นอกจากความเชื่อตามประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาแล้วยังมีความเชื่อตามคติท้องถิ่น โดยเชื่อกันว่าเป็นที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์พระปฐมเจดีย์เป็นศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่จังหวัดนครปฐมและใกล้เคียง ทุก ๆ ปีทางวัดจัดให้มีงานเทศกาลนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์อันสืบทอดมาแต่โบราณ จัดขึ้นระหว่างวันขึ้น 12 ค่ำ ถึงแรม 4 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี ณ บริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อบูชาพระบรมสารีริกธาตุ และร่วมกันบริจาคทรัพย์ทำนุบำรุงรักษาองค์พระปฐมเจดีย์ให้มั่นคงสืบต่อไป ภายในงานจะมีการออกร้านค้าจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและการแสดงมหรสพต่าง ๆ⁵ มีงานออกร้านและแสดงสินค้าเพื่อรองรับพุทธศาสนิกชนที่เดินทางมานมัสการขอพร นับว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของพุทธศาสนิกชน ประชาชนทั่วไป

⁴ ชุตินันท์ สาแก้ว และสิทธิพร ภิรมย์รัตน์, “การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมืองนครปฐมเพื่อการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน,” วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, ปีที่ 7, ฉบับที่ 3, (กันยายน – ธันวาคม 2557): 1277.

⁵ กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด, แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 2561-2564 (นครปฐม: สำนักงานจังหวัดนครปฐม, 2564), 20, <http://www.oic.go.th/fileweb/cabinfocenter1/drawer022/general/data0001/00001321.pdf>.

ทั้งชาวไทยและต่างประเทศได้มาท่องเที่ยวในแต่ละวันเป็นจำนวนมาก วัดพระปฐมเจดีย์นอกจากจะเป็นสถานที่ตั้งขององค์พระปฐมเจดีย์แล้วยังมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่น่าสนใจทางด้านพระพุทธศาสนา หลักฐานของการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ประวัติศาสตร์บอกเล่าเกี่ยวกับตำนานพื้นถิ่น หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าเมื่อครั้งพื้นที่แห่งนี้ยังเจริญรุ่งเรือง นอกจากนี้แล้วที่สำคัญคือ มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง เป็นคุณค่าทางประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การแสดงความรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของชาวจังหวัดนครปฐม

ด้วยเหตุผลดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากรณีวัดพระปฐมเจดีย์ที่เมืองพระปฐมเจดีย์เป็นศูนย์กลางของการศึกษาวิจัย โดยบูรณาการพระพุทธศาสนา ที่หมายถึง โบราณคดี ประวัติศาสตร์บอกเล่า ศาสนธรรม ศาสนสถาน ศาสนวัตถุ ศาสนบุคคล ศาสนพิธี การบริหารจัดการ การเผยแผ่ งานจัดการศึกษา งานสังคมสงเคราะห์ และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวัดพระปฐมเจดีย์ โดยมีองค์พระปฐมเจดีย์เป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างคุณค่าให้แก่ชุมชน สังคมและประเทศ ในมิติศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิในส่วนของประเทศไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นฐาน และเพื่อส่งเสริมหลักการพัฒนายั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ ในด้านเป้าหมายการพัฒนาที่ 11 ความว่า เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน : Sustainable Cities and Communities ตามเป้าหมายย่อยข้อที่ 11.3 ยกระดับการพัฒนาเมืองและขีดความสามารถให้ครอบคลุมและยั่งยืนเพื่อการวางแผนและการบริหารจัดการ การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์อย่างมีส่วนร่วม บูรณาการและยั่งยืนในทุกประเทศ และข้อที่ 11.4 เสริมความพยายามที่จะปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก⁶

⁶ “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน,” สหประชาชาติ ประเทศไทย, สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565, <https://thailand.un.org/th/sdgs/11>.

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณค่าวัดพระปฐมเจดีย์
2. เพื่อบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิ กรณีวัดพระปฐมเจดีย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิ กรณีวัดพระปฐมเจดีย์” เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง “โครงการจ้างที่ปรึกษาและวิเคราะห์ความเชื่อมโยงทางด้านพระพุทธศาสนากับเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม สุวรรณภูมิจากอดีตสู่ปัจจุบันและอนาคต เพื่อกำหนดยุทธศาสตร์และการวางแผนยุทธศาสตร์ของประเทศในมิติศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม” อุดหนุนงบประมาณโดยสำนักปรยุคต์และบริการภูมิสารสนเทศ สำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (องค์การมหาชน) เป็นการวิจัยแบบคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติพระพุทธศาสนาในสุวรรณภูมิและในประเทศไทย ประวัติและสภาพพื้นที่วัดพระปฐมเจดีย์ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาสภาพพื้นที่ โดยการสังเกตวัดพระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม ระหว่างวันที่ 1-30 พฤษภาคม 2562

ขั้นตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลภาคเอกสาร การสังเกต บูรณาการข้อมูลสังเคราะห์ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวิจัย สามารถรายงานข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้ง 2 ข้อ โดยเสนอข้อค้นพบตามลำดับ ดังนี้

4.1 คุณค่าของวัดพระปฐมเจดีย์

4.1.1 วัดพระปฐมเจดีย์เปิดพื้นที่อนุเคราะห์ให้แก่วัดอื่น ๆ ในการช่วยกันทำนุบำรุงสืบทอดพระพุทธศาสนา

วัดพระปฐมเจดีย์ได้ให้ความอนุเคราะห์พื้นที่วัดให้เป็นสถานที่บอกบุญแก่วัดอื่น ๆ เพื่อนำปัจจัยกลับไปบูรณปฏิสังขรณ์วัดอื่น ๆ ในพื้นที่ต่างจังหวัด และวัดในพื้นที่จังหวัดนครปฐม เป็นการช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันของคณะสงฆ์และพุทธศาสนิกชน ที่มุ่งบำรุงพระพุทธศาสนาในพื้นที่ของตนเอง กิจกรรมต่าง ๆ ที่วัดได้ให้ความอนุเคราะห์กับวัด และองค์กรหรือหน่วยงานอื่น ๆ ที่สำคัญ เช่น

1) **ทำบุญสังฆทานและบริจาคบูรณปฏิสังขรณ์วัด** วัดพระปฐมเจดีย์เปิดพื้นที่ลานวัด ศาลา บริเวณรอบ ๆ องค์พระปฐมเจดีย์เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้ร่วมทำบุญกับวัดอื่น ๆ ที่มาขอความอนุเคราะห์บอกบุญบริจาคเงินทองให้กับทางวัด ผ่านการถวายสังฆทาน การบูชาพระ การจองกฐิน หรือการตั้งกองผ้าป่า ซึ่งในแต่ละเดือนจะมีวัดไม่น้อยกว่า 10 วัดมาขอความช่วยเหลือ โดยจะมีพระสงฆ์แต่ละวัดเข้ามาเป็นตัวแทนของวัดในการรับสังฆทานตามจุดต่าง ๆ ที่ทางวัดได้ให้ความอนุเคราะห์

2) **การออกร้านขายของรอบ ๆ บริเวณวัด** เป็นการตั้งร้านขายสินค้าเหมือนเป็นงานวัดประจำปี ซึ่งจะเป็นงานเทศกาลของวัดทุกปี ในแต่ละครั้งของการออกงานวัดจะมีการตั้งร้านรอบ ๆ บริเวณวัดเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวงานวัด คณะสงฆ์เป็นผู้ดูแลร่วมกับคณะกรรมการต่าง ๆ ของวัด รายได้จากการบริจาค นอกจากจะเป็นเงินทุนค่าใช้จ่ายภายในวัดแล้ว ยังเป็นเงินทุนในการทำสาธารณกุศลอื่น ๆ อีกด้วย

3) การออกเหรียญวัดอุดมคง การทำบุญสังฆทาน เพื่อเสริมกุศล เป็นการระดมทุน นอกจากหารายได้ให้กับทางวัดแล้วยังเป็นการเสริมศรัทธาปสาทะให้กับพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาเที่ยววัดและนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์อีกด้วย

4) การตั้งศูนย์รับบริจาคเพื่อสาธารณกุศล การเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาและเป็นที่นิยมของประชาชนและพุทธศาสนิกชนทั่วไปที่เดินทางมาท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 150,000-200,000 คน ต่อเดือน ทำให้เกิดรายได้ สร้างงานให้กับคนในพื้นที่ นอกจากนี้แล้วยังเป็นที่ตั้งของหน่วยงานองค์กรกุศลต่าง ๆ เพื่อรองรับบริจาคระดมทุนในการทำงานสาธารณกุศลต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 200 แห่ง เช่น มูลนิธิผู้พิการ มูลนิธิสังคมสงเคราะห์ มูลนิธิทางการศึกษา การระดมทุนเพื่อสร้างโรงพยาบาล เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดได้รับความเอื้อเฟื้อจากคณะสงฆ์และคณะกรรมการวัดพระปฐมเจดีย์จัดพื้นที่และประชาสัมพันธ์

5) ศูนย์กลางการเรียนรู้พระปริยัติธรรมของพระสงฆ์ การเป็นวัดหลวงที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการอยู่ในระดับสูง นอกจากต้นทุนทางประวัติศาสตร์และการเป็นศูนย์กลางศรัทธาของคนในพื้นที่แล้ว วัดพระปฐมเจดีย์ได้เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการของคณะสงฆ์จังหวัดนครปฐม ดังนั้นการจัดการศึกษาของจังหวัดนครปฐมทั้งหมดจะมีศูนย์กลางที่วัดพระปฐมเจดีย์แห่งนี้ มีการจัดการศึกษาและสนับสนุนการศึกษาทั้งด้านปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรม นอกจากนี้ ยังให้การศึกษาแก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่รอบ ๆ วัด เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์

6) ศูนย์กลางการปฏิบัติธรรมของพุทธศาสนิกชน มีการจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเหมือนวัดทั่วไป เช่น การอบรมสมถกัมมัฏฐาน การทำบุญ อบรมธรรมะทุกวันพระ การจัดกิจกรรมตามปฏิทินทางศาสนา และกิจกรรมตามปฏิทินราชการ วัดพระปฐมเจดีย์จึงเป็นศูนย์กลางทั้งในภูมิภาคตะวันตก และในภาคกลางของประเทศทั้งหมด

ด้วยเป็นวัดหลวงในระดับ “ราชวรมหาวิหาร” ซึ่งเป็นวัดสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ พระสงฆ์และคณะกรรมการบริหารวัด จึงต้องให้ความสำคัญกับกิจกรรมต่าง ๆ รวมถึงการบ่มเพาะพระสงฆ์ และการให้การอบรมสั่งสอนพุทธศาสนิกชนให้ดำเนินตามวิถีพุทธธรรมมาโดยตลอด และจุดเด่นที่สำคัญ คือ การเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาทั้งในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ มีประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประวัติศาสตร์และพัฒนาการมาพร้อม ๆ กับประวัติศาสตร์ชาติไทย และประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย ดังนั้น การจัดกิจกรรมต่าง ๆ จึงให้ความสำคัญกับฐานคิดทางพระพุทธศาสนาเป็นสำคัญ

ความพร้อมของสถานที่ที่ไม่ไกลจากเมืองหลวงของประเทศ ต้นทุนทางประวัติศาสตร์ ทั้งหมดนี้เองได้เป็นต้นทุนของวัด และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาวัดให้มีความต่อเนื่อง และเป็นศูนย์กลางศรัทธาของพุทธศาสนิกชน รวมถึงปัจจุบันได้กลายเป็นจุดท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคกลางที่คนผ่านมาแล้วจะต้องเข้าวัดขอพรจากองค์พระปฐมเจดีย์ การชมตลาดนัดรอบ ๆ วัด รวมถึงการเดินทางท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเมืองนครปฐม และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งนับได้ว่า เป็นดินแดนมงคลในพื้นที่ภาคกลาง เป็นพื้นที่สาธารณะทางพระพุทธศาสนาที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศ

4.1.2 หลักพุทธธรรมและสังฆนียสถานจำลองในวัดพระปฐมเจดีย์

ฐานคิดที่สำคัญอันเป็นพื้นฐานจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ช่วยสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณให้กับพุทธศาสนิกชนและนักท่องเที่ยวผู้มาเที่ยว ณ วัดพระปฐมเจดีย์ ประกอบด้วย

1) การเป็นพื้นที่สร้างการเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจ ได้แก่ การได้มานมัสการชื่นชมองค์พระปฐมเจดีย์ที่เป็นสื่อระลึกถึงพระพุทธคุณ นับว่าเป็นทัศนานุตรียะ

การได้มาฟังธรรม ณ สถานที่แห่งนี้ นับว่าเป็น**สวานนุตตรियะ** และการได้มาพบมาเห็นมาฟังเกิดศรัทธาในพระพุทธองค์ในพระพุทธศาสนา ถือว่าเป็น**ลาภานุตตรियะ** การได้น้อมนำประสบการณ์ทั้งสามนั้นไปพิจารณาทบทวนนำไปพัฒนาตนเองให้มีศีล มีธรรม มีสติปัญญา จึงเป็น**สิกขานุตตรियะ** การได้ทำนุบำรุงพระศาสนา เป็น**ปาริจรียนุตตรियะ** และการระลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ นับถือเป็นสรณะ จัดว่าเป็น **อนุสสทานุตตรियะ** โดยประสบการณ์ทั้ง 6 นี้ ถือว่าเป็นประสบการณ์สำคัญอย่างยิ่ง (อนุตตรियะ) ต่อชีวิต เพราะเป็นธรรมที่นำไปสู่การพัฒนาชีวิตให้ดียิ่งๆ ขึ้น ตามหลักพระพุทธศาสนา

กล่าวโดยสรุปได้ว่า ความพร้อมทางทุนศักยภาพของพื้นที่ทั้งด้านประวัติศาสตร์ที่พัฒนาการมาพร้อมกับประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา และประวัติศาสตร์ของประเทศไทย ซึ่งได้สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของวัดพระปฐมเจดีย์ในหลากหลายมิติ เช่น การศึกษา การพัฒนาศักยภาพคน การท่องเที่ยว การเป็นศูนย์กลางสาธารณกุศล เป็นต้น

2) หลักมงคล 38 ประการ: การบูรณาการคุณภาพชีวิต และสร้างคุณค่าชีวิตประจำวัน

มงคล 38 หมายถึง ธรรมอันนำมาซึ่งความสุขความเจริญ เรียกเต็มว่า อุดมมงคล คือ มงคลอันสูงสุด ประกอบด้วย อเสวนา จ พาลานํ หมายถึง ไม่คบคนพาล การรู้จักคบเพื่อนที่ไม่นำพาในสิ่งที่ไม่ดี และ ปณฺธิตานญฺจ เสวนา หมายถึง เสวนาคบบัณฑิต เลือกรู้เพื่อน และมิตรที่ดี เป็นต้น

3) สังเวชนียสถาน 4

สังเวชนียสถาน หมายถึง สถานที่ที่ทำให้เกิดความรู้สึกระลึกถึงพระพุทธองค์ เกิดความเข้มข้น เบิกบาน เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำความดี เมื่อได้ไปพบเห็นสังเวชนียสถาน 4 แห่ง ได้แก่ 1) สถานที่ประสูติ 2) สถานที่ตรัสรู้ 3) สถานที่แสดงปฐมเทศนา และ 4) สถานที่ปรินิพพาน การจำลองสถานที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นที่

ระลึกถึงสังฆเวณียสถานทั้ง 4 เป็นแนวทางหนึ่งที่จะน้อมนำศรัทธาให้พุทธศาสนิกชนได้รำลึกถึงพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาพระพุทธศาสนาให้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้น กล่าวได้ว่าหลักสังฆเวณียสถาน 4 แห่งนี้ หากพุทธศาสนิกชนได้ไปรำลึกและไปเคารพสักการะ แสวงบุญ เพื่อให้เกิดความสังเวชและเกิดพุทธานุสติ ก็จักนำมาซึ่งบุญกุศลและความปลาบปลื้มแช่มชื่นใจ สังฆเวณียสถานทั้ง 4 นี้ เกิดจากพุทธดำรัสไว้ว่า ผู้ใดระลึกถึงพระองค์ พึงจาริกไปยังสังฆเวณียสถานทั้ง 4 บริเวณวัดพระปฐมเจดีย์มีองค์ประกอบสังฆเวณียสถานทั้ง 4 อยู่พร้อม นอกจากนี้ยังมีสถานที่สำหรับการศึกษาและระลึกถึงพระรัตนตรัย กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ ที่สำคัญ ประกอบด้วย

(1) **สักการะพระบรมสารีริกธาตุ** พระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ในพระวิหารด้านทิศตะวันออก หรือพระวิหารหลวง โดยในช่วงเทศกาลสงกรานต์ จะอัญเชิญมาประดิษฐานด้านหน้าองค์พระปฐมเจดีย์ เพื่อให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสรงน้ำสักการะ

(2) **สักการะพระร่วงโรจนฤทธิ์ พระคู่บ้านคู่เมือง** พระร่วงโรจนฤทธิ์ พระพุทธรูปเก่าแก่ปางห้ามญาติ ศิลปะสุโขทัย เดิมประดิษฐานอยู่ที่อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย แต่มีลักษณะชำรุดมากเหลือเพียงพระเศียร พระหัตถ์ และพระบาท แต่ยังคงมีลักษณะงดงาม ตามประวัติพบว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นสยามมกุฎราชกุมาร ได้ทอดพระเนตรเห็นเมื่อคราวเสด็จประพาสเมืองเหนือ จึงโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญลงมากรุงเทพฯ แล้วให้ช่างปั้นบูรณะให้บริบูรณ์เต็มองค์ โดยใช้โลหะทองเหลืองจนเสร็จสมบูรณ์ดังเช่นปัจจุบัน และในสมัยรัชกาลที่ 7 ได้มีการอัญเชิญพระราชสรีรางคารของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 มาประดิษฐานไว้ที่ฐานของพระร่วงโรจนฤทธิ์ ให้ผู้คนได้กราบสักการะอีกด้วย พระร่วงโรจนฤทธิ์ได้เป็นสัญลักษณ์ของพระคู่เมืองของชาวจังหวัดนครปฐม

เป็นที่นิยมสักการะบูชาและขอพร เพื่อให้เกิดสิริมงคลต่อการดำเนินชีวิต และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไปจะนิยมเดินทางมาสักการะขอพรเป็นจุดแรกก่อนที่จะไปทำบุญในจุดอื่น ๆ ภายในพระปฐมเจดีย์

(3) สักการะหลวงพ่อพระประธาน พระพุทธรูปศิลาขาว พระพุทธรูปศิลาขาว พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท ปางปฐมเทศนา สร้างขึ้นในศิลปะทวารวดี อายุกว่า 1,000 ปี เป็นพระประธานในอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์ เดิมประดิษฐานอยู่ที่วัดทุ่งพระเมรุหรือวัดพระเมรุซึ่งเป็นวัดร้างชาวบ้านพบพระพุทธรูปอยู่ในจอมปลวกสภาพยังสมบูรณ์ ขณะกำลังขนย้ายอิฐเพื่อนำมาบูรณะองค์พระปฐมเจดีย์ พระพุทธรูปองค์นี้สามารถถอดออกเป็นชิ้นส่วนต่าง ๆ ได้

(4) สักการะพระพุทธรูปคันธารราษฎร์ ศิลปะทวารวดี พระพุทธรูปศิลาขาวประทับนั่งห้อยพระบาท ปางปฐมเทศนา ศิลปะทวารวดี อีกองค์หนึ่งที่สร้างในยุคเดียวกับหลวงพ่อพระประธาน ประดิษฐานอยู่ที่ลานทางทิศใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์ โดยในประวัติกล่าวไว้ว่า พระพุทธรูปศิลาขาวปางปฐมเทศนาในประเทศไทยมีอยู่ 4 องค์ ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา พระนครศรีอยุธยา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร กรุงเทพมหานคร และที่พระปฐมเจดีย์นี้มี 2 องค์ คือองค์นี้ที่อยู่ทางทิศใต้และพระประธานในอุโบสถวัดพระปฐมเจดีย์

(5) สักการะพระพุทธรูปไสยาสน์ พระนอนในสมัยรัชกาลที่ 4 พระพุทธรูปไสยาสน์ ยาว 17 เมตร ที่มีความงดงามมากองค์นี้ รัชกาลที่ 4 โปรดให้สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารด้านตะวันตก

(6) เรียนรู้เรื่องราวของดินแดนแห่งนี้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระปฐมเจดีย์ ถ้าอยากทราบประวัติศาสตร์ความเป็นมาของดินแดนแห่งนี้ต้องมาที่นี่ พิพิธภัณฑสถานแห่งนี้ได้รวบรวมโบราณวัตถุหายากตั้งแต่สมัยทวารวดี และหลักฐานทางโบราณคดีที่ค้นพบในจังหวัดนครปฐม ความเจริญรุ่งเรืองจากอดีตจนถึงปัจจุบัน

(7) เรียนรู้รูปแบบขององค์พระปฐมเจดีย์ที่เจดีย์องค์เก่าจำลอง พระปฐมเจดีย์ถูกสร้างและบูรณะใหม่แล้วถึง 4 ครั้ง โดยได้สร้างครอบเจดีย์องค์เดิมไว้ จนกระทั่งเสร็จสมบูรณ์เป็นเจดีย์ในรูปแบบปัจจุบันในสมัยรัชกาลที่ 5 โดยจะเห็นรูปทรงของเจดีย์ในยุคก่อนได้จากเจดีย์จำลององค์นี้ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์

(8) ศึกษาเรียนรู้ความงามของศิลปะช่างนครปฐมผ่านภาพจิตรกรรมฝาผนัง ในวิหารแต่ละหลังของวัดแห่งนี้ มีภาพวาดจิตรกรรมฝาผนังที่งดงามอยู่ ไม่ว่าจะเป็นภาพที่วาดให้เห็นด้านในขององค์พระเจดีย์ที่หาชมได้ยาก ในวิหารหลวงด้านทิศใต้ ตั้งแต่ในอดีตที่เป็นสลูบมียอดปราศรัย จนเป็นทรงระฆังอย่างในปัจจุบัน หรือจะเป็นภาพเทพชุมนุมที่มีรูปร่างหน้าตา สรีระ และท่าทางที่มีความสมจริง ก็มีความงดงามไม่แพ้กัน

(9) การทำบุญสังฆทานและถวายผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งจะมีพระสงฆ์และคณะกรรมการวัดคอยอำนวยความสะดวกในการทำบุญทั้งด้านหน้าทางเข้าวิหาร และด้านองค์พระร่วงโรจนฤทธิ์ กิจกรรมและจุดต่าง ๆ ตั้งอยู่ภายในบริเวณองค์พระปฐมเจดีย์ ซึ่งจะใช้ระยะเวลาในการเดินทางแต่ละจุดไม่มากนัก มีต้นไม้และอาคารที่สัปปายะ เหมาะแก่การทำบุญและการพักผ่อน

4.1.3 การบูรณาการพันธกิจของวัดกับการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างมีชีวิต

ต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นปัจจัยสำคัญให้องค์พระปฐมเจดีย์และจังหวัดนครปฐม เป็นที่รับรู้และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป อันสืบเนื่องจากข้อมูลและหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดีที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคกลางมาเป็นเวลานาน จังหวัดนครปฐมเคยติดอันดับการท่องเที่ยวมากที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศไทย และในระยะ 10 ปีที่ผ่านมาพบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวประมาณ 10 ล้านคนต่อปี และเป็นนักท่องเที่ยวต่างประเทศประมาณ

150,000–200,000 คนต่อปี จุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของพื้นที่ของ องค์พระปฐมเจดีย์และจังหวัดนครปฐม คือ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะทางพระพุทธศาสนาดินแดนแห่งสุวรรณภูมิตามความเชื่อของคนในพื้นที่ นอกจากนี้แล้วยังมีโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศาสนสถานที่สำคัญอีกด้วย

การบูรณาการพระพุทธศาสนาในการส่งเสริมการเรียนรู้ของคณะสงฆ์ วัดพระปฐมเจดีย์ ที่สะท้อนให้เห็นการธำรงรักษาพระพุทธศาสนา การเชื่อมโยงกับสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการปลูกฝังให้อยู่ในวิถีของพระภิกษุสงฆ์และประชาชนทั่วไป การหล่อหลอมคุณธรรมจริยธรรมให้เป็นพื้นฐานของการดำเนินชีวิตที่สำคัญประกอบด้วย

1) การให้การศึกษาแก่พระภิกษุสงฆ์ เป็นภารกิจของวัดที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ วัดพระปฐมเจดีย์มีโรงเรียนสหศึกษามหาวิทยาลัย องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นการศึกษาบาลีศึกษา โดยใช้ระเบียบกติการอบ ๆ องค์พระปฐมเจดีย์เป็นห้องเรียน จัดการศึกษาตั้งแต่ระดับเปรียญตรีถึงเปรียญเอก โดยมีพระภิกษุสงฆ์ภายในวัดและจากวัดในพื้นที่จังหวัดนครปฐมเข้ามาศึกษา

2) การให้การศึกษาแก่เด็กและเยาวชน พื้นที่วัดพระปฐมเจดีย์ นอกจากจะเป็นสถานที่ศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรแล้วยังเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เปิดรับนักเรียนในพื้นที่ชุมชนโดยรอบของอำเภอเมืองนครปฐม และผู้สนใจทั่วไป เนื้อหาของหลักสูตรเน้นการศึกษาวិชาการทางพระพุทธศาสนา และหลักสูตรระยะสั้น ได้แก่ ดนตรี การสวดสรภัญญะ ภาษาต่างประเทศ อบรมคุณธรรมจริยธรรมตามวิถีที่ดั่งามของชาวพุทธ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น เป็นต้น และทางวัดพระปฐมเจดีย์ได้ให้การสนับสนุนสวัสดิการต่าง ๆ ในการอำนวยความสะดวกต่อการศึกษา เช่น อาหารกลางวัน ชุดแต่งกาย รวมถึงการมอบทุนการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนผู้ที่ยึดมั่นในความประพฤติดีงาม เป็นต้น

3) **ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ความเชื่อ และตำนาน**
นอกจากประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาแล้ว ตามความเชื่อของชุมชนท้องถิ่นได้กล่าวถึงการสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ โดยมีเค้าโครงเรื่องจากตำนาน “พญางงพญาพาน” และได้เล่าสืบทอดต่อ ๆ กันมา ตำนานพญางงพญาพานเป็นความเชื่อท้องถิ่นที่ยังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน สถานที่ปรากฏในตำนานหลายแห่ง เช่น วัดดอนยายหอม พระประโทนเจดีย์ ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นที่สำคัญของชาวจังหวัดนครปฐม

4) **ศูนย์เรียนรู้ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของพระพุทธศาสนา เชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา** ภายในวัดพระปฐมเจดีย์นอกจากจะมีองค์พระปฐมเจดีย์เป็นโบราณสถานที่สำคัญแล้ว ยังมีการบูรณปฏิสังขรณ์และการก่อสร้างปูชนียสถานต่าง ๆ เพื่อให้พุทธศาสนิกชน และประชาชนทั่วไปได้เข้ามาศึกษาและท่องเที่ยว และได้เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย

(1) **พระอุโบสถของวัดพระปฐมเจดีย์** เป็นศาสนสถานที่สำคัญของวัดพระปฐมเจดีย์ ตามประวัติได้ก่อสร้างเมื่อสมัยรัชกาลที่ 4 สันนิษฐานว่าเป็นพระอุโบสถที่ก่อสร้างครอบพระอุโบสถเดิม มีการค้นพบหินเสมาเก่าแก่ สันนิษฐานว่าเป็นสมัยทวารวดี ด้านหลังพระอุโบสถบันทึกคาถา “เย ธมฺมา” ได้มีการบูรณะใหม่ในสมัยรัชกาลที่ 7 และยังเป็นรูปทรงสมัยทวารวดีเหมือนเดิม

(2) **พระวิหารทั้ง 4** เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้านทิศตะวันออก เรียกว่า “พระวิหารหลวง” เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางตรัสรู้ประทับนั่งขัดสมาธิ พระวิหารด้านทิศใต้ เรียกว่า “วิหารปัญจวัคคีย์” เป็นสถานที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางปฐมเทศนา แสดงธรรมจกกับปวัตตสูตรโปรดพระปัญจวัคคีย์ทั้ง 5 รูป คือ พระโกณฑัญญะ พระวชิระ พระภัททิยะ พระมหานามะ และพระอัสสชิ และด้านหลังมีพระพุทธรูปนาคปรก พระวิหารด้านทิศตะวันตก เรียกว่า “พระวิหารพระนอน” ซึ่งสร้างในสมัย

ราชการที่ 4 วิหารด้านทิศเหนือ ได้สร้างขึ้นสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นที่ตั้งของพระพุทธรูปปางประสูติ และด้านหน้าเป็นที่ประดิษฐานพระร่วงโรจนฤทธิ์ และมีบันไดทางขึ้นเป็นรูปนาคตามคติชาวพุทธ

(3) **วิหารเก๋งจีน** เป็นชื่อเรียกของ “พระวิหารพระพุทธไสยาสน์” เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธไสยาสน์ศิลปะแบบจีน และเป็นที่ตั้งของห้องสมุดโรงเรียนสหศึกษาบาลี

(4) **พิพิธภัณฑสถานวัดพระปฐมเจดีย์** สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อเป็นศาลาโรงธรรม และเป็นศาลาการเปรียญ สำหรับการบำเพ็ญกุศลและฟังพระธรรมเทศนาของพุทธศาสนิกชน ต่อมาหลังได้เปลี่ยนเป็นพิพิธภัณฑสถานในสมัยรัชกาลที่ 6 เพื่อเก็บรักษาโบราณวัตถุต่าง ๆ

(5) **ศาลาพลับพลาพระเครื่อง** สร้างในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นสถานที่ทรงพระเครื่องเป็นที่โปรยทาน และที่เสด็จลงจากพระเกี้ยวสำหรับขึ้นนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์

(6) **พระพุทธรูปปางสำคัญ ๆ** ที่ประดิษฐานรอบองค์พระปฐมเจดีย์ ได้แก่ (1) **พระร่วงโรจนฤทธิ์** พระพุทธรูปปางห้ามญาติ มีขนาดสูง 12 ศอก 4 นิ้ว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้อัญเชิญมาประดิษฐานที่พระวิหารเหนือเมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2458 (2) **พระพุทธรูปปางประสูติ** ประดิษฐานภายในห้องหลังวิหารพระร่วงโรจนฤทธิ์ (3) **พระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์** ประดิษฐานอยู่ภายในห้องด้านหลังวิหารพระร่วงโรจนฤทธิ์ (4) **พระพุทธรูปปางตรัสรู้** ชื่อพระพุทธรูปนันทราย และพระปางสมาธิซุ้มเรือนแก้ว (5) **พระพุทธรูปมหายาจิรวินัย** (6) **พระพุทธรูปปางแสดงปฐมเทศนาธัมมจักกัปปวัตตนสูตร** โปรดปัญจวัคคีย์ ตั้งอยู่ทางวิหารด้านทิศใต้ขององค์พระปฐมเจดีย์ เป็นต้น

(7) **ที่พักสงฆ์** ด้านทิศตะวันตกขององค์พระปฐมเจดีย์มีกุฏิสงฆ์โบราณ พุทธศาสนิกชนเชื่อว่ามีอายุร่วมพันปี และเป็นที่พักของพระโสดาและพระอัครเถระ ที่เข้ามาเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิ ที่พักสงฆ์

ได้รับการบูรณปฏิสังขรณ์ในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ปัจจุบันยังเป็นที่ศึกษาประวัติศาสตร์และเป็นที่เคารพบูชาของพุทธศาสนิกชนที่เข้ามาทำบุญภายในวัด

สถานที่ต่าง ๆ ภายในบริเวณได้แสดงให้เห็นถึงสังคมและวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งรวมถึงรูปแบบของความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นโครงสร้างเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้วิถีพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นโดยเฉพาะองค์พระปฐมเจดีย์นั้นมีความเด่นชัด และมีความสำคัญต่อศรัทธาพุทธศาสนิกชนเป็นอย่างยิ่ง เป็นคุณค่าที่มีความต่อเนื่องเป็นวิถีของชาวจังหวัดนครปฐมและใกล้เคียง

4.2 การบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิ กรณีวัดพระปฐมเจดีย์

จากผลการวิจัยที่ค้นพบตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เป็นฐาน งานวิจัยนี้จะแสดงผลการบูรณาการพระพุทธศาสนาเพื่อสร้างสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิกรณีวัดพระปฐมเจดีย์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ตามลำดับ ดังต่อไปนี้

4.2.1 มิติด้านองค์ประกอบ

1) โบราณคดี/ประวัติศาสตร์บอกเล่า วัดพระปฐมเจดีย์ และองค์พระปฐมเจดีย์ ได้แสดงให้เห็นถึงการสืบสานวัฒนธรรมและความเชื่อในพระพุทธศาสนา เห็นได้จากวรรณกรรมท้องถิ่น จิตรกรรม ประติมากรรม ประเพณี วัฒนธรรม แบบแผนกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในวัดและองค์พระปฐมเจดีย์ รวมไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมและแนวการปฏิบัติที่ทำให้ความเชื่อในพระพุทธศาสนาในพื้นที่ยังมีชีวิต และอยู่ในวิถีของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะเห็นได้ชัดเจน คือตามประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ มีความเจริญรุ่งเรืองสืบเนื่องมานับตั้งแต่สมัยสุวรรณภูมิ และเป็นหัวเมืองและราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี ในยุคนั้น นครปฐมเป็นแหล่งเผยแผ่อารยธรรม

จากประเทศอินเดีย ซึ่งรวมทั้งพระพุทธศาสนา นครปฐมจึงเป็นศูนย์กลางของความเจริญ มีชนชาติต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่เป็นจำนวนมาก ประวัติศาสตร์โบราณคดี และประวัติศาสตร์บอกเล่าในท้องถิ่น จึงมีอยู่เป็นจำนวนมากและเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย และภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2) **วิถีสังคมและวัฒนธรรม ศรัทธา ความเชื่อของท้องถิ่น** ความเชื่อตามตำนานท้องถิ่นของชาวจังหวัดนครปฐมและพื้นที่ใกล้เคียง ได้กลายเป็นสำนึกร่วมและเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นผ่านเรื่องเล่าที่ถูกถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ตำนานเกี่ยวกับการสร้างพระปฐมเจดีย์ที่เกี่ยวข้องกับตำนานพญางงพญานาค นอกจากนี้ยังมีตำนานเกี่ยวกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ตำนานวัดดอนยายหอม ตำนานถนนขาด ตำนานการสร้างวัดพระประโทนเจดีย์ ตำนานพระธรรมศาลา เป็นต้น ทั้งหมดเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Resource) ที่แฝงอยู่ในวิถีของชุมชน เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของตำนาน และเรื่องเล่าที่มีแบบฉบับเฉพาะตนและได้ส่งต่อมาถึงเยาวชนรุ่นหลัง

3) **ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงวิถีพระพุทธศาสนา** ประเพณีและกิจกรรมที่สำคัญและถือเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพุทธศาสนิกชนพื้นที่จังหวัดนครปฐมที่มีศรัทธาต่อองค์พระปฐมเจดีย์ คือ **ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์** โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อนำผ้าห่มพระธาตุ และเป็นประเพณีตามความเชื่อถือของคนในท้องถิ่นว่า การได้ถวายผ้าแก่พระสงฆ์จะได้านิสงส์มาก ประเพณีนี้เป็นกิจกรรมหนึ่งในงานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ นอกจากจะเป็นความเชื่อของชุมชนแล้ว หน่วยงานราชการและภาครัฐต่าง ๆ ในพื้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว นับว่าเป็นงานชุมชนและสร้างการมีส่วนร่วมให้กับทุกภาคส่วนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม นอกจากนี้ยังมีงานเทศกาลนมัสการ**พระปฐมเจดีย์** มีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การเชิญชวนพุทธศาสนิกชนได้ทำบุญรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย โดยถือเอานิมิตหมายจากการที่องค์พระปฐมเจดีย์ เป็น

เจดีย์ที่สำคัญในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย เป็นประเพณีปฏิบัติที่สืบเนื่องมาจากพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 งานนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์จะถูกจัดขึ้นทุกปีในช่วงเวลาวันเพ็ญกลางเดือน 12 รวมเป็นเวลาทั้งหมด 9 วัน 9 คืน การทำบุญตามประเพณีนี้นอกจากจะเป็นการกำหนดช่วงเวลาเพื่อมานมัสการกราบไหว้บูชารำลึกถึงคุณพระรัตนตรัยแล้ว ยังเป็นโอกาสสำคัญที่รวบรวมเงินบริจาคสมทบเป็นทุนถวายไว้สำหรับบูรณปฏิสังขรณ์องค์พระปฐมเจดีย์ให้คงอยู่ต่อไปอีกด้วย

4) วิธีการดำรงชีวิต การกิน การอยู่ แบบแผนเชิงพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน การเป็นศาสนสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และการเป็นศูนย์กลางบริหารพระพุทธศาสนาในภูมิภาค จุดเด่นที่สำคัญ คือ การเป็นสถานศึกษาจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุสามเณร มีโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และสถานปฏิบัติธรรมสำหรับพุทธศาสนิกชนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา แบบแผนการดำรงชีวิต การกิน การอยู่ รวมถึงพฤติกรรมต่าง ๆ ของวัดพระปฐมเจดีย์ตั้งอยู่บนฐานศีล สมาธิ และปัญญา ซึ่งเป็นแบบแผนตามหลักการดำเนินชีวิตแบบสายกลางในพระพุทธศาสนา

5) ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น และเป็นรากฐานทางปัญญาของพื้นที่ องค์พระปฐมเจดีย์นอกจากมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แล้วยังเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นอัตลักษณ์ของจังหวัด และท้องถิ่น ปัจจุบันตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนครปฐม มี “รูปพระปฐมเจดีย์ ประดับด้วยเครื่องหมายเลข 4 ไทยในพระมหากษัตริย์มงกุฎ” เป็นการย้ำถึงความสำคัญของ “พระพุทธศาสนา” ที่มีคุณค่าต่อสังคมไทยและชาวจังหวัดนครปฐม ในฐานะที่เป็นพื้นที่ที่ตั้งของอารยธรรมสำคัญ การที่มีประวัติศาสตร์และตำนานความเป็นมายาวนานในแผ่นดินที่ได้ชื่อว่า เป็นดินแดนสุวรรณภูมิ นอกจากนี้แล้วคำขวัญประจำจังหวัด

นครปฐม คือ “ส้มโหวาน ข้าวสารขาว ลูกสาวงาม ข้าวหลามหวานมัน สนามจันทร์งามล้น พุทธมณฑลคู่ธานี พระปฐมเจดีย์เสียดฟ้า สวยงามตาแม่น้ำท่าจีน” ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระปฐมเจดีย์ทั้งในฐานะความเจริญงอกงามของพระพุทธศาสนาและความเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่แฝงอยู่ในวิถีการดำเนินชีวิตของชาวจังหวัดนครปฐม และพื้นที่ใกล้เคียง

สำหรับความเชื่อมโยงของคติสุพรรณภูมิกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ภายในองค์พระปฐมเจดีย์ และวัดพระปฐมเจดีย์จากการลงพื้นที่สังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมของคณะวิจัย สรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของคติสุวรรณภูมิกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ
ภายในองค์พระปฐมเจดีย์และวัดพระปฐมเจดีย์

องค์ประกอบ ตามคติ สุวรรณภูมิ	พุทธบูรณาการ	ความสัมพันธ์ของคติสุวรรณภูมิ กับวัดพระปฐมเจดีย์
โบราณคดี/ ประวัติศาสตร์ บอกเล่า	วัฒนธรรม	ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่มีประวัติความเป็นมา ยาวนานในแผ่นดินสุวรรณภูมิ มีความเจริญรุ่งเรือง สืบเนื่องมาจากสมัยสุวรรณภูมิ เป็นหัวเมืองและ ราชธานีสำคัญในสมัยทวารวดี
	จิตอาสา	ศูนย์กลางการจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนา และสังคมสงเคราะห์ในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และปริมณฑล
	เศรษฐกิจพอเพียง/ การพัฒนาที่ยั่งยืน	มีพื้นที่การเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม การ ประกอบกิจการทางพระพุทธศาสนา
วิถีสังคมและ วัฒนธรรม ศรัทธา ความเชื่อ ของท้องถิ่น	วัฒนธรรม	ตำนานเกี่ยวกับการสร้างวัดพระปฐมเจดีย์ที่เกี่ยว เนื่องกับตำนานพญากงพญาพาน นอกจากนี้ ยังมีตำนานเกี่ยวกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกัน เช่น ตำนานวัดดอนยายหอม ตำนานถนนขาด ตำนานการสร้างวัดพระประโทนเจดีย์ เป็นต้น ทั้งหมดเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Cultural Resource) ที่แฝงอยู่ใน วิถีของชุมชน
	จิตอาสา	สำนักร่วมในการรักษาท้องถิ่น และจิตอาสาในการ ดูแลพระพุทธศาสนา
	เศรษฐกิจพอเพียง/ การพัฒนาที่ยั่งยืน	มีพื้นที่การเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม การ ประกอบกิจการทางพระพุทธศาสนา

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของคติสุวรรณภูมิกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ
ภายในองค์พระปฐมเจดีย์และวัดพระปฐมเจดีย์ (ต่อ)

องค์ประกอบ ตามคติ สุวรรณภูมิ	พุทธบูรณาการ	ความสัมพันธ์ของคติสุวรรณภูมิ กับวัดพระปฐมเจดีย์
ประเพณีและ วัฒนธรรมท้องถิ่นที่เชื่อมโยงวิถี พระพุทธศาสนา	วัฒนธรรม	ประเพณีการแห่ผ้าห่มองค์พระปฐมเจดีย์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อนำผ้าห่มพระธาตุ และเป็นประเพณีตามความเชื่อถือของคนในท้องถิ่นว่าการได้ถวายผ้าแก่พระสงฆ์จะได้ อานิสงส์มาก และงานเทศกาลนมัสการพระปฐมเจดีย์ มีวัตถุประสงค์สำคัญคือการเชิญชวนพุทธศาสนิกชนได้ทำบุญรำลึกถึงคุณพระรัตนตรัย โดยถือเอานิมิตหมายจากการที่องค์พระปฐมเจดีย์เป็นเจดีย์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาและของประเทศไทย
	จิตอาสา	มีจิตอาสาในการช่วยเหลือภารกิจวัด
	เศรษฐกิจพอเพียง/ การพัฒนาที่ยั่งยืน	มีพื้นที่การเรียนรู้ด้านคุณธรรมจริยธรรม การประกอบกิจการพระพุทธศาสนา
วิถีดำรงชีวิต การกิน การอยู่ แบบแผน พฤติกรรม ใน ชีวิตประจำวัน	วัฒนธรรม	กิจกรรมต่าง ๆ จึงเชื่อมกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน การออกแบบกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ ของเครือข่ายจิตอาสา นั้น คณะกรรมการ แคนนำได้ให้ความสำคัญกับวิถีการดำเนินชีวิต การกิน การอยู่ และแบบแผนชีวิตของสมาชิกในชุมชน และกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะเรื่องคุณภาพชีวิต และการส่งเสริมสุขภาพพื้นฐาน นอกจากการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานคิดและแนวปฏิบัติสำหรับการทำงานแล้ว ยังให้ประยุกต์ใช้แนวทางการส่งเสริมสุขภาพเข้าไปเสริมด้วย
	จิตอาสา	
	เศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืน	

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ของคติสุวรรณภูมิกับกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ
ภายในองค์พระปฐมเจดีย์และวัดพระปฐมเจดีย์ (ต่อ)

องค์ประกอบ ตามคติ สุวรรณภูมิ	พุทธบูรณาการ	ความสัมพันธ์ของคติสุวรรณภูมิ กับวัดพระปฐมเจดีย์
ภูมิปัญญา ท้องถิ่นที่เป็น อัตลักษณ์ เฉพาะถิ่น และ เป็นรากฐานทาง ปัญญาของพื้นที่	วัฒนธรรม	ตราสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนครปฐมมี “รูป พระปฐมเจดีย์ ประดับด้วยเครื่องหมายเลข 4 ไทยในพระมหาพิชัยมงกุฏ” เป็นการย้ำถึง ความสำคัญของ “พระพุทธศาสนา” ที่มีคุณค่า ต่อสังคมไทยและชาวจังหวัดนครปฐม และ คำขวัญประจำจังหวัดนครปฐมคือ “ส้มโอหวาน ข้าวสารขาว ลูกสาวงาม ข้าวหลามหวานมัน สนามจันทร์งามล้น พุทธมณฑลคู่ธานี พระ ปฐมเจดีย์เสียดฟ้า สวยงามตาแม่น้ำท่าจีน” ยัง แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพระปฐมเจดีย์ทั้ง ในฐานะความเจริญงอกงามทางพระพุทธศาสนา และความเป็นองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น
	จิตอาสา	
	เศรษฐกิจพอเพียง และการพัฒนาที่ยั่งยืน	

จากตารางที่ 1 เป็นการยืนยันได้ว่าองค์พระปฐมเจดีย์ และวัดพระปฐมเจดีย์เป็นดินแดนทางพระพุทธศาสนาที่ทรงคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรมสืบสานต่อเนื่องมาตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามายังดินแดนสุวรรณภูมิเมื่ออดีตกว่าสองพันปี แฝงด้วยแบบแผนการดำเนินชีวิตที่เป็นปัจจุบันตามหลักพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอัตลักษณ์ของจังหวัดนครปฐมได้เป็นอย่างดี

4.2.2 พระปฐมเจดีย์กับการสร้างคุณค่าตามคติสุวรรณภูมิ

จากการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม ตลอดถึงการรวบรวมข้อมูล จากเอกสารที่เกี่ยวข้องของวัดพระปฐมเจดีย์ และองค์พระปฐมเจดีย์ ได้แสดงให้เห็นถึงการเป็นพุทธสถานที่ทรงคุณค่าของประเทศ มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยง ทั้งประวัติศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ได้ชื่อว่าเป็นดินแดนแห่ง สุวรรณภูมิตามความเชื่อของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่ วัดพระปฐมเจดีย์ นอกจากเป็นศูนย์กลางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่สำคัญของคณะสงฆ์ แล้ว ยังเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ชาติไทย ศูนย์กลางการจัดการ ศึกษาของคณะสงฆ์ การสังคมสังเคราะห์ และอื่น ๆ อีกหลายด้าน อันเป็นผล สืบเนื่องจากการเป็นวัดที่มีความสำคัญระดับประเทศ อีกทั้งมีต้นทุนทาง สังคมและวัฒนธรรมในระดับสูง คุณค่าทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นใน วัดพระปฐมเจดีย์ และองค์พระปฐมเจดีย์จึงสามารถมองได้หลายมิติ เพื่อ ให้เห็นภาพของคุณค่าทางพระพุทธศาสนาเชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ของ การศึกษาวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยได้พัฒนาเป็นกรอบแนวคิดที่แสดงให้เห็นถึง อัตลักษณ์ความเป็นองค์พระปฐมเจดีย์ที่เป็นศูนย์กลางแห่งศรัทธาและการ ศึกษาของชาวพุทธ ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ 3 ด้าน คือ **ประการแรก** ด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ประเพณี วัฒนธรรมความเชื่อ และแบบแผนพฤติกรรมที่เด่นชัด **ประการที่สอง** ด้าน การเป็นแหล่งเรียนรู้และสร้างแรงบันดาลใจการเป็นจิตอาสาและจิตสาธารณะ ซึ่งสะท้อนออกมาให้เห็นในรูปแบบของการเป็นศูนย์กลางการให้ความรู้ การ ระดมทุน และการสนับสนุนกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ และ**ประการ สุดท้าย** ด้านที่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิตกล่าวคือคุณธรรมความพอเพียง และการพัฒนา คุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน ซึ่งทั้งหมดมีฐานคิดมาจากพุทธธรรมนั่นเอง โดยสามารถ สรุปรูปเป็นแผนภาพแสดงคุณค่าทางพระพุทธศาสนาได้ ดังแผนภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงการบูรณาการหลักพุทธธรรมกรณีองค์พระปฐมเจดีย์
ที่มา: คณะผู้วิจัย

องค์พระปฐมเจดีย์ เป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เป็นศูนย์รวมอารยธรรมทางด้านประวัติศาสตร์ชาติและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น การบริหารจัดการ กิจกรรมและการดำเนินการต่าง ๆ ตั้งอยู่บนพื้นฐานของพุทธธรรมที่แฝงอยู่ในทุกมิติ จุดเด่นที่สำคัญจากการสังเกตการณ์ คือ การน้อมนำเอามงคล 38 ประการ สังฆะนียธรรมและอนุดติริยะ บูรณาการสอดแทรกในทุกมิติ เป็นคุณค่าทั้งด้านการบริหารจัดการ คุณค่าทางจิตวิญญาณ เป็นไปเพื่อเป็นหลักในการดำเนินชีวิต การเรียนรู้ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสังคมและชุมชน

ศักยภาพและพื้นที่ที่มีต้นทุนทางประวัติศาสตร์ขององค์พระปฐมเจดีย์ ผวนกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่มีพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ อย่างยาวนานควบคู่กับประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทย และ ประวัติศาสตร์ชาติไทย ได้เป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้พื้นที่เป็นศูนย์กลาง พระพุทธศาสนาที่เด่นชัดในภูมิภาคนี้ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและสังคมของผู้คนในพื้นที่จังหวัดนครปฐม และ จังหวัดปริมณฑล เป็นศูนย์กลางการแสดงสินค้าออกร้านตามเทศกาลสำคัญ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและเกี่ยวกับปฏิทินของทางราชการ ในมิติ ทางพระพุทธศาสนาได้สะท้อนให้เห็นถึง “ความมีชีวิตของพระพุทธศาสนา” ที่ประกอบด้วย ศรัทธา ความเชื่อ พิธีกรรม แรงบันดาลใจ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง และอื่น ๆ อีกหลายประการ ซึ่งทั้งหมดมีรากฐานที่สำคัญ คือ สังคมและวัฒนธรรม ความเชื่อและตำนานท้องถิ่น และหลักธรรมทางพระพุทธ ศาสนาที่ได้เป็นพื้นฐานสำคัญทั้งในแง่วิถีคิดและวิถีการดำเนินชีวิต ที่สำคัญดังได้ กล่าวแล้วข้างต้นคือ เป็นบทเรียนเชิงรูปธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ พุทธธรรมไปพร้อม ๆ กับพัฒนาการของสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัย หลักธรรม ที่บูรณาการที่สำคัญเช่น อนุตตรยะ 6 หลักมงคล 38 ประการ หลักสังฆนียธรรม เป็นหลักธรรมพื้นฐานที่สอดแทรกในทุกกิจกรรม ส่วนสิ่งที่ต้องคำนึงถึงใน การพัฒนาและยกระดับสู่การเป็นพื้นที่ต้นแบบของการสร้างคุณค่าตามคติ สุวรรณภูมิ กรณีองค์พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม คือ 1) **การเป็นศูนย์กลาง ทางพระพุทธศาสนา** มีประวัติศาสตร์เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ของประเทศ ประวัติสถาบันพระมหากษัตริย์ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น รวมถึงความเชื่อตาม ตำนานท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดได้กลายเป็นต้นทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เด่นชัด และเป็นที่รับรู้ของพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ 2) **ศาสนวัตถุที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์** เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การศึกษาทาง พระพุทธศาสนา ศูนย์กลางการบริหารคณะสงฆ์ระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาค

- 3) สืบสานประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นศูนย์กลางของการสืบสานประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น มีความต่อเนื่อง และเป็นที่ยอมรับของพุทธศาสนิกชน และ
- 4) ก่อเกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและอาชีพแก่ชุมชนรอบข้าง เอื้อประโยชน์และ สร้างคุณค่าให้กับประชาชนในด้านเศรษฐกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิต

5. สรุปผลการวิจัย

พระปฐมเจดีย์มีประวัติศาสตร์บอกเล่ายึดโยงกับประวัติศาสตร์ดินแดน สุวรรณภูมิ ในส่วนของประเทศไทยย้อนอดีตกลับไปได้กว่าสองพันปี เมื่อครั้ง พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งสมณทูตมาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดน สุวรรณภูมิ โดยคนไทยสืบทอดความเชื่อว่า ดินแดนบริเวณนครปฐมและพื้นที่ ใกล้เคียงในปัจจุบัน คือ ศูนย์กลางรับเอาพระพุทธศาสนาเมื่อครั้งนั้น และสืบทอด ต่อมาจนถึงปัจจุบัน พระปฐมเจดีย์ คือ ประจักษ์พยานทางโบราณวัตถุและโบราณ สถานที่ยืนยันศรัทธาและความเชื่อที่สืบทอดกันมา ปัจจุบันยังคงสะท้อนให้เห็น คุณค่าของศรัทธาความเชื่อนั้น ดังที่ผลการวิจัยนี้ได้สะท้อนให้เห็นว่า พระปฐม เจดีย์และวัดพระปฐมเจดีย์ได้รังสรรค์ประโยชน์ต่าง ๆ มากมายอย่างไม่สิ้นสุด ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับผู้นับถือศรัทธาจะมองเห็นคุณค่า ประโยชน์ โอกาส ในการนำพระพุทธ ศาสนาผ่านสื่อกลาง คือ พระปฐมเจดีย์และวัดพระปฐมเจดีย์แห่งนี้ มาเป็นฐาน ในการพัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้องให้เจริญสืบไปทั้งในมิติทางวัตถุและจิตใจ ซึ่ง ตัวอย่างของการนำพื้นที่กรณีศึกษาพระปฐมเจดีย์และวัดแห่งนี้ ที่ได้สร้างคุณค่า ตามคติสุพรรณภูมิ ที่งานวิจัยนี้นำเสนอไว้ เพื่อท้าทายต่อการนำไปศึกษา พัฒนา ต่อยอด เป็นแนวทางปฏิบัติและพัฒนาสืบต่อโดยยึดโยงการพัฒนาในปัจจุบัน อนาคต กับพระพุทธศาสนาในดินแดนสุวรรณภูมิเมื่อครั้งอดีตแรกเริ่มใน ส่วน ของประเทศไทย อันถือได้ว่า เป็นรากเหง้าของพุทธศาสนิกชนไทยในปัจจุบัน และเพื่อการส่งต่อไปสู่นาคตอย่างยั่งยืน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1) ภาควิชาที่เกี่ยวข้องกับพระปฐมเจดีย์และวัดพระปฐมเจดีย์ ควรส่งเสริม การรับรู้และการตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญของโบราณวัตถุและโบราณสถาน แห่งนี้มากยิ่งขึ้นและส่งเสริมในเชิงกลยุทธ์ด้วย

2) นำผลการวิจัยนี้ไปขยายผลเพื่อนำคุณค่าของโบราณสถานแห่งนี้ สู่สังคมไทยอย่างเต็มศักยภาพและในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1) ควรศึกษาวิจัยคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุทางพระพุทธ ศาสนาที่สำคัญในภาคอื่น ๆ เพื่อสร้างคุณค่าของพระพุทธศาสนาตามคติ สุพรรณภูมิ

2) ควรศึกษาวิจัยค้นหาจุดอ่อนจุดแข็ง โอกาสพัฒนาของวัดทางพระพุทธ ศาสนาที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานมีความสำคัญในมิติต่าง ๆ เพื่อสร้างคุณค่าต่อ การพัฒนาสังคม ในมิติ ศาสนา สังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

• ภาษาไทย

1. หนังสือ

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด. แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม 2561-2564. นครปฐม: สำนักงานจังหวัดนครปฐม, 2564.

<http://www.oic.go.th/fileweb/cabinfocenter1/drawer022/general/data0001/00001321.pdf>.

2. บทความ

ชูตินันท์ สาแก้ว และสิทธิพร ภิรมย์รัตน์. “การศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การตั้งถิ่นฐานและการพัฒนาเมืองนครปฐมเพื่อการวางแผนอนุรักษ์และพัฒนาชุมชน.” วารสารวิชาการ *Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, ปีที่ 7, ฉบับที่ 3, (กันยายน – ธันวาคม 2557): 1265–1283.

3. รายงานวิจัย

รศิกา อังกูร. “ความพร้อมของวัดในเขตกรุงเทพมหานครเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนาโดยผ่านการนำชมศิลปวัฒนธรรม.” รายงานการวิจัย, สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2544.

4. ข้อมูลจากเว็บไซต์

ศูนย์ข้อมูลกลางทางด้านศาสนา. “สถิติผู้นับถือ.” สืบค้นเมื่อ 14 ตุลาคม 2565.
<https://e-service.dra.go.th/religion/buddhism?type=10>.

สหประชาชาติ ประเทศไทย. “เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เมืองและชุมชนที่ยั่งยืน.” สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565.

<https://thailand.un.org/th/sdgs/11>.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. “ข้อมูลวัด และ พระทั่วประเทศ พ.ศ. 2564.” สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2565.

<https://www.onab.go.th/th/page/item/index/id/1>.